

הלכות תמורה

יש בכללן שלוש מצוות אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא ימיר; (ב) שתהיה התמורה קדש, אם המיר; (ג) שלא ישנה הקדשים מקדשה לקדשה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות תמורה פרק א

א. כל הממיר לוקה על כל בהמה ובהמה שימיר, שנאמר "לא יחליפנו, ולא-ימיר אתו" (ויקרא כז, י): ואף על פי שלא עשה מעשה. מפני השמועה למדו שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה, אין לוקין עליה חוץ מנשבע, וממיר, ומקלל את חברו בשם; שלושה לאוין אלו אי אפשר שיהיה בהן מעשה כלל, ולוקין עליהן.

ב. ולמה לוקין על התמורה, והרי לאו שבה נתק לעשה שהרי נאמר "ואם-המר ימיר . . . והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש" (ויקרא כז, י): מפני שיש בה עשה, ושני לאוין; ועוד, שאין לאו שבה שונה לעשה, שהצבור והשתפין אין עושין תמורה, אם המירו ואף על פי שהן מזהרין שלא ימירו.

ג. נמצאת אומר שהיחיד שהמיר הרי התמורה קדש, ואפלו המיר בשבת; ולוקה ארבעים. ואחד מן השתפין שהמיר, או מי שהמיר בקרבן מקרבנות הצבור הואיל ויש לו בהן שתפות, הרי זה לוקה; ואין התמורה קדש.

ד. אחד הממיר בזדון או שהמיר בשגגה הרי זה עושה תמורה, ולוקה. כיצד: המתכוון לומר הרי זו תמורת עולה שיש לי, ואמר הרי זו תמורת שלמים שיש לי הרי זו תמורה, ולוקה. אבל אם דמה שמתר להמיר, והמיר, או שאמר אפנס לבית זה ואמיר מדעתי, ונכנס ושכח והמיר שלא מדעתו הרי זו תמורה, ואינו לוקה עליה.

ה. אין אדם ממיר בהמתו, בקרבן שאינו שלו; ואם אמר בעל הקרבן, כל הרוצה להמיר בבהמתי יבוא וימיר הרי זה ממיר בה. המיר קרבנו בבהמה שאינה שלו אינה תמורה, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

ו. המתכפר הוא שעושה תמורה, אבל לא המקדיש. כיצד: הקדיש בהמה שיתכפר בה חברו, כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בהן פלוני הנזיר אותו הנזיר, הוא שעושה בהן תמורה; אבל לא זה שהקדיש, לפי שאינן שלו.

ז. היורש ממיר. הניח בהמה לשני בנים, ומת הרי זו קרבה; ואין ממירין בה, שהרי הם בה שתפין, והשתפין אין עושין תמורה, כמו שבארנו.

ח. אין קדשי גוים עושין תמורה, מן התורה; אבל מדברי סופרים שהגוי שהמיר, הרי זו תמורה. הקדיש הגוי בהמה שיתכפר בה ישראל, והמיר בה הגוי הרי זו ספק תמורה.

ט. אחד אנשים ואחד נשים אם המירו, עושין תמורה. קטן

שְׁהָגִיעַ לְעֹנֶת נְדָרִים שֶׁהִמִּיר אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ לֹקָה, יֵשׁ בּוֹ סֶפֶק אִם עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ אִינוּ עוֹשֶׂה.

י. אֵין הַכּוֹהֲנִים מְמִירִין בַּחֲטָאת, וּבִאֲשֶׁם שָׂאֵף עַל פִּי שֶׁהִם שָׁלְהֵם, אֵינָן זֹכִינ׳ בָּהֶן מַחֲיִים: שְׁאִין לָהֶם בִּבְשׂוֹר, עַד שְׁיִזְרַק הַדָּם. וְאֵין הַכּוֹהֲנִים מְמִירִין בִּבְכוֹר שָׂאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא זֹכֶה בּוֹ מַחֲיִים, אִינוּ זֹכֶה בּוֹ מִתַּחֲלָה: שֶׁהָרִי תַחֲלָתוֹ, בְּבֵית יִשְׂרָאֵל הוּא.

יא. אָבֵל הַבְּעָלִים שֶׁהִמִּירוּ בִּבְכוֹר, כָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵיתָם עוֹשִׂין תְּמוּרָה; וְכֵן כּוֹהֵן שֶׁהִמִּיר בִּבְכוֹר שְׁגָלָה לוֹ, לֹא בִּבְכוֹר שֶׁלָּקַח מִיִּשְׂרָאֵל הָרִי זֶה תְּמוּרָה.

יב. אִילוֹ שֶׁלְכוּהֵן גָּדוֹל, עוֹשֶׂה תְּמוּרָה; אָבֵל פָּרוֹ אִינוּ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁלּוֹ הוֹאִיל וְאֲחִיו הַכּוֹהֲנִים מִתְּכַפְּרִין בּוֹ, הָרִי הֵן כְּשֶׁתִּפְּיִן בּוֹ.

יג. הָעוֹפוֹת וְהַמְּנַחֲוֹת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שְׁלֹא נֶאֱמַר אֲלֵא "בְּהֶמָּה" (ויקרא כז, י). קֶרְבָּנוֹת בְּדֶק הַבַּיִת אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בַּמַּעֲשֶׂר "לֹא יִבְקֹר בֵּין-טוֹב לְרַע, וְלֹא יִמְרְנוּ" (ויקרא כז, לג). וְהָלוֹא הַמַּעֲשֶׂר בְּכָלֵל כָּל הַקֹּדְשִׁים הֵיחָ, וְלָמָּה יֵצֵא לְלַמֵּד עַל הַכֹּל: מֵהַמַּעֲשֶׂר קֶרֶבֶן יַחֲדָה, יֵצֵאוּ קֶרְבָּנוֹת צָבוּר; וְכֵן הַשְׁתַּפִּינ׳. מֵהַמַּעֲשֶׂר קֶרֶבֶן מִזְבֵּחַ, יֵצֵאוּ קֹדְשֵׁי בְּדֶק הַבַּיִת. מֵהַמַּעֲשֶׂר בְּהֶמָּה הַקֵּשׁ לְמַעֲשֶׂר דָּגָן, שְׁאִין חֵיבִין בּוֹ אֲלֵא יִשְׂרָאֵל וְלֹא גוֹיִים יֵצֵאוּ קֶרְבָּנוֹת גּוֹיִים, שְׁאִין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ.

יד. הַמְּקֻדֵּשׁ בַּעֲלַת מוֹם קָבוֹעַ, אֵינָהּ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה מִפְּנֵי שְׁלֹא נִתְקַדֵּשׁ גּוֹפָהּ קִדּוּשׁ גָּמוּר, וְאֵינָהּ אֲלֵא קִדְּשַׁת דָּמִים; אָבֵל הַמְּקֻדֵּשׁ בַּעֲלַת מוֹם עוֹבֵר, אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ תְּמִימָה וְאַחֵר כֶּךָ נִלְדָה לָהּ מוֹם קָבוֹעַ הָרִי זֶה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה.

טו. אֶחָד הַמִּמִּיר תָּמִים בְּבַעַל מוֹם, אוֹ בַּעַל מוֹם בְּתָמִים, אוֹ שֶׁהִמִּיר בָּקָר בְּצֹאֵן, אוֹ צֹאֵן בְּבָקָר, אוֹ כִּבְשִׂים בְּעִזִּים, אוֹ עִזִּים בְּכִבְשִׂים, אוֹ נִקְבוֹת בְּזָכָרִים, אוֹ זָכָרִים בְּנִקְבוֹת, אוֹ שֶׁהִמִּיר אֶחָד בְּמֵאָה, אוֹ מֵאָה בְּאַחַד, בֵּין בֵּבַת אַחַת, בֵּין בְּזֵה אַחֵר זֶה הָרִי אֵלּוֹ תְּמוּרָה, וְלֹקָה כְּמִנְיֵן הַבְּהֵמוֹת שֶׁהִמִּיר.

טז. אֵין הַתְּמוּרָה עוֹשֶׂה תְּמוּרָה, וְלֹא וָלֵד בְּהֶמַת הַהִקְדָּשׁ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה: שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיָה-הוּא וְתְּמוּרָתוֹ יְהִיָּה-קִדְּשׁ" (ויקרא כז, י); וִיקְרָא כז, לג) "הוּא", וְלֹא וָלֵדוֹ; "וְתְּמוּרָתוֹ", וְלֹא תְּמוּרַת תְּמוּרָתוֹ. אָבֵל הַמִּמִּיר בְּבֶהֱמָה, וְחִזְזָה וְהִמִּיר בָּהּ, וְחִזְזָה וְהִמִּיר אֶפְלוֹ אֶלָּף, כָּלֵן תְּמוּרָה; וְלֹקָה עַל כָּל אֶחָד וְאַחַד, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ.

יז. אֵין מְמִירִין אֲבָרִים אוֹ עֲבָרִים בְּשִׁלְמִים, וְלֹא שְׁלָמִים בָּהֶן. פִּיּוּצָה: הָאוֹמֵר רִגְלָהּ שְׁלִבְהֶמָּה זֶה, אוֹ יָדָהּ, תַּחַת עוֹלָה זֶה, אוֹ שֶׁאֹמֵר עֹבֵר בְּהֶמָּה זֶה תַּחַת עוֹלָה זֶה אֵינָה תְּמוּרָה; וְכֵן הָאוֹמֵר בְּהֶמָּה זֶה תַּחַת יָדָהּ אוֹ רִגְלָהּ שְׁלֵעוֹלָה זֶה, אוֹ שֶׁאֹמֵר בְּהֶמָּה זֶה תַּחַת עֲבָרָה שְׁלַחֲטָאת זֶה אֵינָה תְּמוּרָה.

יח. הַמִּמִּיר בְּכִלָּאִים, אוֹ בְּטֶרֶפָה, וְיוֹצֵא דֶפֶן, אוֹ בְּטֶמְטוֹם וְאַנְדְּרִגִּינוֹס אֵין הַקֹּדֶשׁ חָלָה עָלֶיהֶן. וְהָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִמִּיר בְּגִמְלָה אוֹ בְּחִמּוֹר, לְפִי שְׁאִין בְּמִינֵן קֶרֶבֶן; וְלִפְיָכָּהּ אִינוּ לֹקָה. מֵהַ בֵּין אֵלּוֹ לְבַעַל מוֹם בַּעַל מוֹם, יֵשׁ בְּמִינוֹ קֶרֶבֶן; אֵלּוֹ, אֵין בְּמִינֵן קֶרֶבֶן.

יט. הרובע והנרבע הרי הן כבעל מום, ועושין תמורה; וכן כל פיוצא בהן. בהמה שחציה קדש, וחציה חל לא עושה תמורה, ולא נעשית תמורה.

כ. כל החטאות שדינן שימותו, אינן עושין תמורה; וכל חטאת שדינה שתראה עד שיפיל בה מום ותמכר, עושה תמורה. המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו עושה תמורה, אף על פי שאינן ראויין לקרב: הואיל וירדו לקדשת דמים, והרי הן תמימים ירדו לקדשת הגוף.

כא. אבל המפריש שעיר לחטאתו, ונשיא שהפריש שעירה לחטאתו, וכוהן גדול שהפריש פרה לחטאתו אינן עושין תמורה: שכל המשנה בחטאת לא נתקדשה כלל, ואפלו קדשת דמים, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

הלכות תמורה פרק ב

א. התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חלין שיש לו, הרי זו תחת זו, או הרי זו חליפת זו; ואין צריך לומר אם אמר הרי זו תחת חטאת זו, או תחת עולה זו שהיא תמורה. וכן אם אמר הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית, או תחת עולה שיש לי במקום פלוני הרי זו תמורה: והוא, שיש לו.

ב. אבל אם אמר על בהמת חלין, הרי זו תחת עולה, או הרי זו תחת חטאת לא אמר כלום; וכן אם אמר הרי זו מחללת על זו, אינה תמורה.

ג. היו לפניו שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש שנפיל בה מום, הניח ידו על בהמת חלין ואמר, הרי זו תחת זו הרי זו תמורה, ולוקה; הניח ידו על בהמת הקדש ואמר, הרי זו תחת זו הרי זו חללה על בהמת החלין, ואין זו תמורה אלא כפודה בעלת מום בזו הבהמה.

ד. היו לפניו שלוש בהמות קדשי מזבח, ואחת מהן בעלת מום שהרי היא עומדת לפדיון, ושלוש בהמות תמימות חלין, ואמר הרי אלו תחת אלו הרי שנים מן החלין תחת שנים התמימות, תמורתן תמורה, ולוקה עליהן שנים. והבהמה השלישית היא תחת בעלת מום שנתחללה עליה, ולחללה נתפון ולא להמיר בה: שפיון שיש לפניו דרך אסור, והיא התמורה, ודרך התר, והוא החלול חזקה היא, שאין אדם מניח התר ועושה האסור; ולפיכך אינו לוקה שלוש מלקיות.

ה. וכן אם אמר עשר בהמות אלו תחת עשר אלו, ואחת מהן בעלת מום אינו לוקה אלא תשע מלקיות: שהבהמה העשירית לחללה נתפון, ולא להמיר בה; שאף על פי שהחזק זה במלקיות הרבה, הואיל ויש שם דרך התר, אינו מניח דרך התר, ועושה האסור.

ו. שתי בהמות שלהקדש, ואחת מהן בעלת מום, ושתי בהמות שלחלין, ואחת מהן בעלת מום, ואמר הרי אלו תחת אלו הרי התמימה תמורת התמימה, ולוקה אחת; ובעלת המום מחללת על בעלת המום שאינו מניח התר, ועושה האסור.

ז. האומר הרי זו תמורת עולה ושלמים דבריו קיימין, ותמכר, ויביא בחצי דמיה תמורת עולה, ובחצי דמיה תמורת שלמים. אמר הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים אם לכך נתפון מתחלה, דבריו קיימין; ואם לא נתפון בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר ותמורת שלמים אף על פי שחזר בתוך כדי דבור אין תופסין אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד.

הלכות תמורה פרק ג

א. כיצד דין התמורות לקרב: תמורת העולה, תקרב עולה; ואם היתה תמורתה נקבה, או בעלת מום תרעה הנקבה עד שיפיל בה מום ותמכר, ויביא בדמיה עולה.

ב. תמורת החטאת, תמות כמו שבארנו בפסולי המקדשין. תמורת האשם תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.

ג. תמורת השלמים, כשלמים לכל דבר טעונה סמיכה, ונסכים, ותנופת חזה ושוק. תמורת התודה, כתודה, אלא שאינה טעונה לחם, כמו שבארנו בפסולי המקדשין.

ד. תמורת הפסח אם המיר בו קדם חצות יום ארבעה עשר, אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויביא בדמיה שלמים; ואם המיר בו אחר חצות, הרי התמורה עצמה תקרב שלמים.

ה. תמורת הבכור והמעשר אינן קרבין לעולם, שנאמר בבכור "לה' הוא" (ויקרא כז, כו; ויקרא כז, ל): מפני השמועה למדו הוא קרב, ואין תמורתו קרבה; ודין המעשר, כבכור. תמורתן תרעה עד שיפיל בה מום, ותאכל: תמורת הבכור, לכוהנים; ותמורת המעשר, לבעלים. וכשם שאין פודין בכור ומעשר שנפל בהן מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח כך אין פודין תמורתן.

ו. בהמה שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים, תמורתה כמזה; וכן כל בהמת הקדש שאינה קרבה מפני תחלת הקדשה, הרי תמורתה כמזה. אמר חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה, הרי זו תקרב עולה; חצייה עולה וחצייה מעשר, תקרב עולה; חצייה תמורה וחצייה מעשר הרי זו ספק, ואינה קרבה.

ז. המקדיש בעלת מום עובר, ואין צריך לומר תמימה, ואחר כך נלד בה מום קבוע ונפדית, והמיר בה אחר שנפדית הרי זו תמורה. ואינה קרבה ואינה נפדית, אלא מניחה עד שתמות: אינה קרבה, מפני שבאה מפות קדשה דחוייה; ואינה נפדית, שאין בכוח קדשתה לתפס פדיונה.

ח. כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין, מתחלתן הרי אלו יפדו; ואינן יוצאין לחלין לכל דבר, כדי שיהיו מתרין בגזה ועבודה אחר פדיונן שהקדשה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע: שנאמר "או-רע בטוב" (ויקרא כז, י) ו"רע" האמור כאן, הוא בעל מום וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן, ואף על פי כן כתוב בו, "יהיה-קדש" (שם).

ט. עולה שנתערבה בזבחים, והמיר באחד מן התערבת הרי

זֶה מְבִיא בְּהֵמָה אַחֶרֶת וְאוֹמֵר, אִם תְּמוּרַת עוֹלָה הִיא זֶה, הֲרִי בְּהֵמָה זֶה שְׁלָמִים, וְאִם תְּמוּרַת שְׁלָמִים הִיא, הֲרִי בְּהֵמָה זֶה עוֹלָה; וְנִמְצְאָה בְּהֵמָה שֶׁהֵבִיא עִם הַתְּמוּרָה, כְּעוֹלָה וּשְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בָּזֶה.

י. חֲזַר וְהִמִּיר בְּאַחַת מִשְׁתִּיָּהֶן, וְאֵין יָדוּעַ בְּאִיזוֹ מֶהֶן הִמִּיר מְבִיא זֶבַח אַחֵר מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאוֹמֵר עַל הַתְּמוּרָה הַשְּׁנִיָּה, אִם תְּמוּרַת תְּמוּרָה הִיא זֶה, הֲרִי זֶה שֶׁהֵבִיא חֲלִין, וְאִם תְּמוּרַת עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים הִיא, הֲרִי זֶה שֶׁהֵבִיא עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים; וְהֲרִי זֶה שֶׁהֵבִיא עִם הַתְּמוּרָה הַשְּׁנִיָּה, כְּזֶבַח וְתְּמוּרָה שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בָּזֶה. וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ דִּין הַתְּעַרְבָת, בְּהִלְכּוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין.

יא. שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּכֹכּוֹר אוֹ בְּמַעֲשֹׁר, וְהִמִּיר בְּאַחַד מֶהֶן הֲרִי זֶה לֹא יִקָּרֵב; אֲלֹא יִרְעָה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוֹם, וַיֹּאכַל כְּכֹכּוֹר אוֹ כְּמַעֲשֹׁר כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.